

ČASOPIS ZA POVIJEST  
ZAPADNE HRVATSKE

---

WEST CROATIAN  
HISTORY JOURNAL

*Uredila / Edited by*  
ANDREA ROKNIĆ BEŽANIĆ

## Prikaz VI. Kongresa hrvatskih povjesničara

Ovogodišnji VI. Kongres hrvatskih povjesničara, u organizaciji Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, Društva za hrvatsku povjesnicu i Sveučilišta u Rijeci, održan je od 29. rujna do 02. listopada 2021. godine na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Odluka o održavanju Kongresa u Rijeci bila je ponukana proglašenjem Rijeke Europskom prijestolnicom kulture što je inspiriralo i samu temu kongresa. „Kultura“ u svim njezinim inačicama provukla se kroz mnogobrojne sekcije i još brojnije teme te kroz sva povijesna razdoblja.

Kulturno – povijesnom problematikom na Kongresu bavilo se mnoštvo već renomiranih znanstvenika koji su predstavili svoja nova istraživanja, novih doktora znanosti i doktoranata, ali i onih koji tek ulaze u znanstveno proučavanje povijesti. Prijavljenih radova bilo je zaista mnogo, a konačan je broj sudionika sveden na 400. Interes kojeg je polučio Kongres izrazito je velik, stoga se u četiri dana Kongresa moglo čuti zaista mnogo zanimljivih predavanja grupiranih tematski i prema povijesnom razdoblju.

Nakon otvaranja Kongresa i pozdravih riječi gostiju: prof.dr.sc. Damira Agičića, predsjednika Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti; izvr.prof.dr.sc. Ines Srdoč-Konestre kao dekanice Filozofskog fakulteta u Rijeci te prof.dr.sc. Željka Holjevca koji je predsjednik Društva za hrvatsku povjesnicu, održana su dva plenarna izlaganja.

Ovogodišnja čast plenarnih izlaganja pripala je doktorici znanosti Teodori Shek Brnardić koja je održala izlaganje na temu „Kulturna historija u praksi: trendovi i nove perspektive“ i profesoru doktoru znanosti Macieju Czerwińskom čija je tema bila „Politička povijest nacije – kulturna povijest nacije“ koja se bavila razmišljanjima na marginama sinteze hrvatske povijesti.

Tema „Kultura“ je pojam koji ostavlja zaista mnogo prostora za interpretaciju stoga su izlaganja bila iz širokog značenja same riječi. Kultura je bila sagledana kroz svjetsku perspektivu, ali i onu lokalnu, kroz spektar antike i kroz suvremeno doba, kroz baštinu i kroz medije, kroz zapisanu pravnu povijest, ali i kroz sjećanje. Zaista kultura nije imala limita na Kongresu čime je otvorila brojne rasprave i perspektive koje su se pokazale kao mjesto susreta i upoznavanja novih viđenja iste teme.

U sekciji za „Staru povijest“ ističemo izlaganje Anamarije Kurilić „Žene i kultovi na tlu rimske Dalmacije“ koje govori o ulozi žena u religijskim praksama i specifičnostima u religiji u provinciji Dalmaciji u prva tri stoljeća rimske vlasti. Izlaganje koje je izrazito privlačno naslovom, također iz sekcije za staru povijest jest „Kultura kao oružje“ Siniše Bilić-Dujmušić i Vjerana Brezaka. Kultura u njihovom smislu je *cultura* vezana uz obrazovanje, štovanje i načina na koji su se Rimljani odnosili prema stranim zajednicama i tako ih romanizirali.

Ujedno, održano je predstavljanje knjige Feđe Milivojevića „Cezarov Ilirik“ u Gradskoj vijećnici Rijeka koja se bavi analizom raznih aspekata Cezarove uprave u provinciji Ilirik i njezine važnosti.

Sekcija posvećena hrvatskom i europskom srednjovjekovlju bogata je izlaganjima stoga se moglo poslušati izlaganja na teme kao što su „Identifikaciju srednjovjekovnih utvrda uz rijeku Vuku“ Denisa Njarija ili „Odrizi karolinške renesanse u Hrvatskoj Kneževini za vrijeme kneza Trpimira“ Gorana Bilogrivića. Izlaganja su se također doticale povijesti susjednih zemalja. Dejan Zadro govorio je o Bosni u 12. stoljeću i vazalitetu koji ju veže za Ugarsko Kraljevstvo, dok je Emir O. Filipović izlaganje posvetio Ivanišu Vlatkoviću pod nazivom „Vojvoda Ivaniš Vlatković: Principial causa dela ruina de Bosna“.

Sekcija „Plemstvo i Crkva u kulturnim transferima u hrvatskim zemljama u razvijenom i kasnom srednjem vijeku“ obogatila je temu kulture istraživanjima koja su svojim rasponom bila od zagrebačkih kanonika (Tomislav Matić „Od Aristotela do oltara – zagrebački kanonici na Bečkom sveučilištu u prvoj polovici 15. stoljeća) pa sve do pitanja vezana uz plemiće (Damir Karbić „zadarski plemići u prijenosu pravnih i upravnih tekovina između dvije obale Jadrana. Pravnici, rektori i potestati“)

„Politička kultura u kasnosrednjovjekovnim hrvatskim zemljama“ je sekcija koju je moderirao Antun Nekić koji je ujedno održao izlaganje na temu „Kultura nasilja kao okvira razumijevanja posjedovnih sporova: primjer slavonskog plemstva u 14. stoljeću“ u kojem se bavi nedovoljno istraženom temom nasilja u slavonskim sporovima te nastoji pronaći posebnosti slavonskog područja. Uz njega valja izdvojiti izlaganje Ante Bećira koji pod naslovom „Između tiranije i političkog legitimiteta: politička kultura kasnosrednjovjekovne Dalmacije i Hrvatske“ krije analizu primjera dalmatinsko - hrvatske vlasti u teorijskim okvirima srednjovjekovnih mislioca i traži njihovu legitimnost.

Kultura u 19. stoljeću ispričana je kroz nekoliko perspektiva, osim one striktno povijesne. Luka Pejić je izlaganjem o „Ulozi kinematografa u oblikovanju građanskog društva Banske Hrvatske krajem 19. i početkom 20. stoljeća“ nastojao prikazati filmsku kulturnu perspektivu i njezinu ulogu u ideologiji. S druge strane, Marko Vladić je prikazao književnost kroz temu „Kulturno djelovanje Ante Kovačića u Karlovcu“. Glazba, kao esencijalni dio kulture, obrađena je kroz dva izlaganja. Izlaganje Stanislava Tuksara „Lisinski – 1848. – Jelačić: glazba, umjetnost i politika u životu mladog umjetnika“ govori o djelovanju Vatroslava Lisinskog, ali i utjecaju koje je to imalo na odnos politike i glazbe. Izlaganje Petre Babić „Odnos glazbe i politike: Porin i Bánk bán, dvije nacionalne opere nastale u vrijeme neoapsolutizma“ kroz analizu libreta donosi pregled politički nepodobnih elemenata obiju opera.

Povijest 20. stoljeća, iako je primarno određena s dva svjetska rata, dotaknula se i drugih tema, kao što su obilježavanje 50. obljetnice Hrvatskog proljeća s temama kao što su „Djelatnost Ogranka Matice hrvatske u Rijeci za vrijeme Hrvatskog proljeća 1971.“ Andree Roknić Bežanić ili „Uloga Savke Dabčević-Kučar u jačanju kulturnih institucija i promicanju kulture u Hrvatskoj „1967.-1971.“ Borisa Suljagića. Rijeci je bilo i o stogodišnjoj

obljetnici Prvog svjetskog rata u Hrvatskoj u izlaganju Ljiljane Dobrovšak i Vijolete Herman Kaurić.

Nekoliko se sekcija još veže uz povijest 20. stoljeća: Sukobi i kultura u Istri tijekom Prvog svjetskog rata i poraća; Kultura građanske društvenosti u međuratnoj Hrvatskoj; Propaganda, društvo i kultura Socijalističke Jugoslavije; Mikrosocijalizam: Lokalne prakse jugoslavenskog socijalizma.

Mnoštvo je izlaganja posvećeno ženama te su ona objedinjena u sekciji „Moderne misleće žene: Teme i izazovi istraživanja ženske povijesti u Hrvatskoj“. Ističemo izlaganje Ane Rajković koja se bavila „analizom kulturnih sadržaja u ženskim časopisima u međuratnoj Jugoslaviji (1917.-1939.)“ s fokusom na dijelove časopisa posvećenih filmu i književnosti. Također, istraživanje Dubravke Božić Bogović pod naslovom „Ženska religijska kultura i praksa u kanonskim vizitacijama za biskupije u istočnoj Hrvatskoj u 18. i početkom 19. stoljeća“ oslikava na koji način su se religijske prakse pokazale kao rodno uvjetovane i što je to zapravo značilo.

Nezaobilazno je bilo posvetiti segment Rijeci, kao gradu domaćinu i glavnoj inspiraciji za glavnu temu Kongresa. Jedna od najbogatijih sekcija obradila je riječku kulturu na mnoge načine i povezala je u globalni kontekst. Tako je bilo riječi o „Rijeci i Africi u kontekstu suradnje nesvrstanih zemalja“ u izlaganju Gorana Korova, nekoliko izlaganja vezana uz velikog Gabriella D'Annunzija, prikaz Rijeke u vrijeme fašizma (Jelena Barić „Kultura u službi fašističkog režima – primjer međuratne Rijeke), ali i „Vizualnu kulturu Rijeke 17. i 18. stoljeća: ukus, vrijednosni obzor i ciljevi naručitelja slika za sakralne prostore“ u izlaganju Nine Kudiš.

Sekcija izrazito zanimljivog naziva „Čudni ljudi čudnog imena: odnos prema drugome i prijetnja nacionalnoj kulturi“ ukazala je na značaj kojeg ima nacionalna kultura u oblikovanju ideje prijetnje i time marginalizaciju drugoga. Izlaganja Nikole Tomaševića „Njemačka kultura kao model i kao prijetnja“ ukazuje na dihotomiju odnosa hrvatske kulture naspram one njemačke i na koji način je njemačka kultura od uzora postala prijetnja. Utjecaj tuđih kultura, posebno američke, na hrvatsku kulturu tematizira Karlo Jurak u „Amerikanizacija i vesternizacija jugoslavenskog socijalizma – autentičnost ili prijetnja?“. Pojam „drugog“ razrađen je kroz prizmu romske manjine (izlaganje Bibijane Papo Hutinec), ali i hrvatskog antisemitizma za vrijeme 1990-ih (izlaganje Karla Držaića).

Sekciju „Povijest u nastavi“ moderirala je Marijana Marinković koja je ujedno izložila izazove koje donosi podučavanje kulturne povijesti. Praktično pitanje podučavanje povijesti kroz projektnu nastavu iznijela je Melita Jesih Matić koja je izlagala o važnosti izrade malih istraživačkih radova kroz nastavu povijesti koji će onda poslužiti kao uvod u interdisciplinarnost, ali i razvoj kritičke misli učenika. Daniela Jugo- Superina i Nera Malbaša Kovačić prikazale su terensku radionicu „Brza šetnja kroz vrijeme i prostor: povijesni i kulturni tragovi u središtu Rijeke“ kao način upoznavanja s lokalnom poviješću grada i utjecaj koji imaju na sadašnjost.

U sekciji „Povijest i filozofija znanosti, historiografija i metodologija“ zanimljiva su izlaganja Domagoja Tomasa i Branimira Brglesa. Tomas je govorio o tranziciji filozofije povijesti iz one prosvjetiteljske, temeljene na napretku, u onu regresivističkoga tipa pod vanjskim utjecajem užasa prvog svjetskog rata kako bi ukazao na trend povratka prosvjetiteljske misli kao alata za analizu suvremene krize u kulturi. Brglesovo izlaganje sociolingvističkoga je karaktera u kojem se bavio uporabom jezika kao motivom utjecaja teorija zavjere te ističe da ta tematika sve više zaokuplja istraživače raznih znanstvenih područja društveno-humanističke domene.

Izlaganje Hrvoja Petrića pod naslovom „Povijest okoliša u Hrvatskoj – počeci, stanje i perspektive“ ističe važnost ekohistorije kao dio hrvatske historiografije. Iako dolazi u Hrvatsku tek 2000. godine, autor analizira današnje stanje ekohistorije u hrvatskoj historiografiji, kao i različite perspektive povijesti okoliša u Hrvatskoj.

Iz sekcije „Kultura sjećanja“ izdvajamo Gorana Hutineca koji je u svom izlaganju predstavio povijest stratišta Donja Gradina koristeći nikad upotrijebljene snimke američkih i britanskih avijatičara napravljene u toku rata, ali i njihovu kasniju političku zlouporabu. Izlaganje Mile Orlić vezano je uz hrvatsko-talijanske odnose na sjevernom Jadranu kroz korištenje narativa o „krvoločnom Slavenu“ unazad trideset godina i danas, a s naglaskom da se taj narativ oblikovao u vrijeme rata i poraća.

Ovogodišnja studentska sekcija pokrila je mnoga područja historiografske struke. Manuel Jelić je u svom prvom izlaganju problematizirao „Legitimnost krunidbe Stefana Nemanjića u pisanim povijesnim vrelima“ čime razjašnjava brojna pitanja koje izvori donose. Njegovo drugo izlaganje, koje je uslijedilo nakon pauze, bilo je o hrvatsko-srpskoj jezičnoj problematici čime je interdisciplinarno povezo lingvistiku s kulturno-političkom poviješću. Matija Rajter izlagao je o fenomenu oprosta u Lutherovim tezama koji doprinosi boljem razumijevanju Lutherovog viđenja prakse prodaje indulgencija, kao i razliku između njegovog viđenja i kršćanskog viđenja oprosta. Interdisciplinarno književnopovijesno izlaganje Ivana Bajkovca o „Ani Katarini Zrinskoj: između fikcije i falcije“ donosi pregled dvaju povijesnih romana koji predstavljaju fiksijsku Anu Katarinu Zrinski kao protuteža falcijskoj. Ante Lepur, na temelju lokalne periodike i fondova šibenskog arhiva, analizira 31. Međunarodni dječji festival u Šibeniku 1991. godine kako bi ukazao na važnost manifestacije i njezinog kulturnog utjecaja u razdoblju političke krize. Izlaganje Adrijana Štivića pod naslovom „Vrednovanje triju modela kulturne globalizacije Europske unije“ koji je historizirao dva međusobno oprečna trenda u koncepciji globalizacije i njihove intelektualne osnove. Iz područja pomoćnih povijesnih znanosti, obrađena je numizmatička tema „Denara Ferdinanda I. Habsburškog“ koju je predstavila Katia Šaina, a koja donosi analizu primarnih izvora iz Povijesnog i pomorskog muzeja Hrvatskog Primorja Rijeka i njihovo kontekstualizaciju.

VI. Kongres hrvatskih povjesničara, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Zorana Milanovića, doprinio je bogatstvu pojma kultura.

Neovisno jesu li izlaganja bila isključivo povijesna ili interdisciplinarna, veliki raspon tema koje se protežu kroz sva povijesna razdoblja otvorilo je nove rasprave i udarilo temelj novim istraživanjima. Idući Kongres očekujemo za četiri godine za kojeg znamo da će biti jednako uspješan kao i ovaj.

**Katia ŠAINA i Adrijan ŠTIVIĆ**